

NACZELNE DOWÓDZTWO W. P.
(SZTAB GENERALNY)

Oddział II Informacyjny

NBW 27660 /II.

Warszawa, dn. 11 lipca 1920 r.

41097
aa 25

Do

Adjutantury Generalnej

Przesyła się do wiadomości relację "Położenie
kozaków podczas bytności bolszewików", przedłożoną
przez Esauła JAKOWLEWA.

1 załącznik

K U L I N S K I m.p.

Generał-ppor. i 1 Zast. Szera Sztabu

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

Za zgodność:

notatka

NACZELNE DOWÓDZTWO WOJSK POLSKICH
ADJUTANTURA GENERALNA
WARSZAWA

L. Dz. 41097 dnia 14/07 1920 r.
L. 2 załącz. Wydział

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

147

POŁOŻENIE KOZAKÓW PODCZAS BYTNOSCI BOLSZEWIKÓW

w okresie od 24/ do 28/V - 1920r.

Przy wchodzeniu wojsk czerwonych na terytorjum Kubani, Trocki wydał srogi rozkaz nie strącania się do kozaków, nie u nich nie zabierać - winnych przekroczenia tego rozkazu oddaje się pod sąd i rozstrzeliwuje." Kozacy początkowo odnosili się bardzo nieufnie i z niedowierzaniem, lecz wkrótce poczęli się utwierdzać w przekonaniu, że bolszewicy i władze sowieckie zmieniły się bardzo. Taki stosunek utrzymał się do pierwszych dni kwietnia. Agitatorzy, z Kubani, przedostawali się przez góry do Czernomorskiej gub., - gdzie była armja Kubańska, wyjaśniali stosunki panujące na Kubani, wprowadzając ferment i rozłam do wojska. W początku kwietnia widocznym się stało iż armja kubańska utrzymać się dłużej nie może. Przekonawszy się o tem bolszewicy zaczęli inną politykę. Po zajęciu Ekaterinodaru i Noworosyjska, gdzie zostało się 35 do 40 tysięcy oficerów, bolszewicy początkowo nie ruszali nikogo, wyjąwszy oficerów, którzy cofali się z Bobrowolcami z jednostkami bojowymi. Wojska cofały się z Noworosyjska w zupełnym nieporządku. Wszyscy troszczyli się wyłącznie o siebie, nie zaś o kierownictwo wojskami. Ostatki Armji Ochotniczej, oraz 1, 2, i 3 korpusy kubańskie zostały doscignięte przez konnicę Budiennego - wówczas zaczęło się piekło. Uratował się ten, kto poddał się szybko Budiennemu. Nie oszczędzono prawie nikogo z kałmyków-kozaków - jak również i ich rodziny, które wyrzynali ozwierzęceni Budiennowcy. Kałmyków nienawidzi armja czerwona za ich siągłe powstania i niepoddawanie się władzy sowieckiej. Wiele inteligencji i uchodźców, którzy nie zdążyli wsiąść na statki, zginęło w straszny sposób. Również wypadki rozstrzelania i grabieży, polowań na kobiety nie miały granic. W dwa dni po przybyciu wojsk zjawili się Komisarze i Komendanci. Zaprowadzono porządek, srogo karcąc grabieżców. Wszystkich oficerów wciągnięto na listy, pozwalając im jednocześnie na życie swobodne w Kubani, - wyjąwszy oficerów, wziętych do niewoli w walce, tych wcielono do szeregu jako niższych dowódców. W tym okresie formowały się forsownie oddziały czerwone. Ztororyzowani kozacy i oficerowie wstępowali dobrowolnie do szeregu, bojąc się w przeciwnym razie rozstrzelania. Szybko uzupełniała się 1-a konna armja Budiennego, następnie przystąpiono do uzupełnienia X - IX - XI Armji. W początkach maja poddały się resztki armji kubańskiej

././.

Począwszy od kwietnia bolszewicy zaczęli brać w zakład w stanicach, konie, wszelkie bydło i chleb. Odrazu nastroiło to kozaków b.wrogo - zaczęto brać jako zakładników, łączyć i rekwirować konie i zboże. Kozaków, którzy poddali się do niewoli zaczęto odsyłać do armji pracy i na "szachty". Powrót kozaka do stаницы był uniemożliwiony, gdyż zdawało się, iż tych, którzy walczyli przeciwko czerwonym mordowali miejscowi bolszewicy - koloniści. Wybranych w stanicach, aukach komisarzy zmieniali, dając na ich miejsce tych którzy podobali się bardziej bolszewikom, - przeważnie komunistów. Zaczęły organizować się "jacejki komunistyczne", proponujące kozakom przystąpienie do komuny. Zrozumieli kozacy taktykę bolszewików i rozpoczęły się powstania na Kubani. Powstania szybko były stłumione przez bolszewików. Stanica "Niewypomysskaja" wyczerpała się straszliwie. Przy wycofywaniu się armji Kubańskiej nie poszedł z nią generał Chwostikow lecz cofnął się z kozakami w góry rejonu.

Całe niezadowolone kozactwo zaczęło przedzierać się do niego. W górach rejonu Ekaterynodarskiego zaczęli zbierać się partyzanci pod dowództwem pułkownika Makatienko, czyniąc stamtąd wypadły na bolszewików (wszystko to począwszy od kwietnia i maja). W Majkopskim rejonie w stanicach Gubskiej i Chańskiej została wykryta u kozaków broń, wszyscy kozacy zostali aresztowani i odesłani do Trybunału Rewolucyjnego X Armji. Skutek był taki, iż kozacy uciekli z bronią, kryjąc się w górach i lasach Majkopskiego rejonu.

Jeżeli uda się esaukowi przedostać się do Chańskiej stаницы - stanie on na czele partyzantów. Z Armawiru ja już wyjechałem do Ekaterinodaru, on zaś do Chańskiej stаницы. Niezależnie od tego, w Majkopskim rejonie istnieje już powstańcza organizacja, której szkonków znam osobiście. Po kapitulacji armji Kubańskiej wszystkich jeńców, oraz tych oficerów, którzy mieszkali na terytorjum Kubani, odstawiono pod silnym konwojem do Moskwy. Oficjalnie - w rzeczywistości jednak inaczej. Wszyscy oficerowie musieli przejść przez oddział polityczny IX armji i częściej Rostowską. Oficerów począwszy od rangi esauka wzwyż najczęściej rozstrzeliwali, część oficerstwa wysłano do "szacht" i "rudni", większość głównie zaś oficerów awansowanych z podchorążych, odesłano do Moskwy. Jednym słowem z chwilą wejścia bolszewików, prowadzona była w stosun-

..//.

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

149

143

ku do kozactwa fałszywa polityka- nie dotyczy to kontr-rewolucjonistów i burżuazji, którzy byli prześladowani natychmiast po zjawieniu się bolszewików na Kubani. Teror powiększył się z chwilą przyjazdu do Ekaterinodaru czrezwyczajek. Po poddaniu się armji, bolszewicy mieli rozwiązane ręce i momentalnie ukazali prawdziwe oblicze.

Teror rozszerzał się z miast na prowincję. Wyszły wrogie rozkazy o rekwizycji siodeł, koni. Kubań miała dostarczyć 15 milionów pudów zboża, a samych kozaków, nie zmuszając wprost, lecz czyniąc pobyt ich w stanicach niemożliwym, przyjmowali do czerwonej kawalerji. Regestracja ludności męskiej w stanicach utwierdziła kozaków w mniemaniu, iż wkrótce nastąpi mobilizacja, co wywołało ucieszkę w góry i lasy. Pozatym dla jeńców kozaków bolszewicy zostawili tylko jedno wyjście - wstąpić do wojska, co zostało zaakceptowane przez kozaków którzy zgodzili się z zamiarem zwrócenie otrzymanej broni - przy pierwszej sposobności - przeciw ciemniężycielom. Dla tych co byli w stanicach, bolszewicy uczynili życie piekłem, co wywołało nienawiść straszliwą i sprzyjało tworzeniu się oddziałów partyzanckich

1-go maja część oficerów, przy pomocy elementu wrogiego bolszewikom, chciała rozpocząć powstanie, lecz bolszewicy zawczasu dowiedzieli się o tem - w rezultacie czego 168 oficerów i cały "kwartalny Komitet" zostali rozstrzelani. Członkowie Ustawodawczej Rady Krajowej pod konwojem odesłani zostali do Moskwy. Przy pierwszym zjawieniu się bolszewików na Kubani, zostali aresztowani i wywiezieni do Rosji wszyscy patryjotyczni działacze Kubańscy.

22 maja odbył się zjazd kozacki, na którym był rozpatrywany problem federacji z Rosją Sowiecką. Kozacy proponowali utworzenie na Kubani władzy sowieckiej - pod warunkiem by była ona kozacką.

Przewodniczący Kubańskiego - Czernomorskiego - Sowietu odpowiedział na to, iż o federacji nie może być mowy, gdyż Kubań jest nieodłączną częścią Niepodzielnej Sowieckiej Rosji. Przemianowanie "Donskiej Obłasti" na gubernję, a okręgów na powiaty, zakończyło obraz ujarzmienia i upokorzenia kozactwa.

Oto są przyczyny nienawiści kozacko-bolszewickiej. Jedynie wojna z Polską uniemożliwia bolszewikom wykonania planu wysiedlenia Kozaków, żeby raz na zawsze uchronić się od powstań. Każdy kozak zrozumiał to i postanowił do ostatka bronić praw swoich.

.//.

Oto są przyczyny, które powodowały ucieczkę w góry lub też pójście na front Polski, z zamiarem poddania się przy pierwszej sposobności.

Trochę wcześniej pokazali bolszewicy swe właściwe oblicze - lecz to jedynie sprzyja ogólnemu zorientowaniu się Kozactwa w sytuacji.

Zupełnie prawie identyczna sytuacja wytworzyła się na Donie. Kozactwo niezadowolone i oburzone terorem i rekwizycjami stworzyło tam "Złotą Armję". Kozacy Kadrowi, 1-2-3 korpusu częściowo służą w czerwonej armji - część zaś wywiziono na "rudniki" i "szachty". Celem kozaków jest przejście na jakąkolwiek stronę, z zamiarem walki przeciw bolszewikom.

Niezadowolenie z władzy sowietów silnie zaznaczyło się w gubernji Stawropolskiej.

Stawropolcy w roku 18 przyłączyli się do kozaków dając duże uzupełnienie Armji Ochotniczej. (Gubernja) lecz dalszy bieg wypadków nastroił Stawropolców wrogo do Armji Ochotniczej. Gubernja ta przedstawia się obecnie b. energicznie bolszewikom. Wrogi ten nastrój u wszystkich chłopów - wywołał między innymi zakaz bolszewicki zabraniający chłopom i kozakom sprzedaży bydła, co zdawało się rujnować zasadniczo prawo własności.